

WYBÓR PRAWA A OCHRONA OSÓB TRZECICH

na tle rozporządzenia Rzym II

Krzysztof Pacuła

WYBÓR PRAWA A OCHRONA OSÓB TRZECICH

na tle rozporządzenia Rzym II

Krzysztof Pacuła

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

SERIA **MONOGRAFIE**

Stan prawny na 15 stycznia 2024 r.

Recenzent

Dr hab. Mariusz Fras, prof. UŚ

Wydawca

Małgorzata Stańczak

Redaktor prowadzący

Joanna Ołówek

Opracowanie redakcyjne

Katarzyna Kruś

Projekt okładek serii

Wojtek Janikowski, Przemek Dębowski

prawolubni

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujemy prawo i własność

Więcej na www.legalnakultura.pl

Polska Izba Książki

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2024

ISBN 978-83-8358-348-8

ISSN 1897-4392

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. +48 728 313 462

e-mail: PL-ksiazki@wolterskluger.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	11
Uwagi wprowadzające	17
Rozdział 1	
Narodziny i powodzenie idei autonomii woli w zakresie zobowiązań pozaumownych	25
1. Uwagi wprowadzające	25
2. Idea autonomii woli w zakresie zobowiązań pozaumownych w wypowiedziach doktryny	28
3. Idea autonomii woli w zakresie zobowiązań pozaumownych w judykaturze	34
4. Idea autonomii woli w zakresie zobowiązań pozaumownych w źródłach prawa kolizyjnego	36
Rozdział 2	
Wybór prawa na tle rozporządzenia Rzym II	41
1. Urzeczywistnienie idei autonomii woli w rozporządzeniu Rzym II	41
1.1. Droga do europejskiej kodyfikacji norm prawa kolizyjnego w zakresie zobowiązań pozaumownych ...	41
1.2. Rola rozporządzenia Rzym II w kontekście upowszechnienia wyboru prawa w zakresie zobowiązań pozaumownych	47
2. Zakres zastosowania rozporządzenia Rzym II	54
2.1. Przedmiotowy zakres zastosowania rozporządzenia Rzym II	54

2.1.1. Sprawy cywilne i handlowe	55
2.1.2. Zobowiązanie pozaumowne	56
2.1.2.1. Umowa o świadczenie na rzecz osoby trzeciej	60
2.1.2.2. Umowa ze skutkiem ochronnym dla osób trzecich	61
2.1.2.3. Umowy powiązane (łańcuch umów)	68
2.1.3. Powiązanie z prawem różnych państw	71
2.2. Czasowy zakres zastosowania rozporządzenia Rzym II	75
3. Przejawy korzystania z kolizyjnoprawnej autonomii woli na tle rozporządzenia Rzym II	76
3.1. Uwagi wprowadzające	76
3.2. Pośredni wpływ na właściwość prawa	77
3.3. Bezpośredni wpływ na właściwość prawa (wybór prawa)	78
3.3.1. Szczególne przesłanki dopuszczalności wyboru prawa	78
3.3.1.1. Wymóg „prowadzenia przez wszystkie strony działalności gospodarczej”	80
3.3.1.2. Wymóg „swobodnego wynegocjowania” porozumienia o wyborze prawa	95
3.3.2. Charakter prawny umowy o wybór prawa	100
3.3.3. Przesłanki ważności lub skuteczności wyboru prawa	102
3.3.3.1. Uwagi wprowadzające	102
3.3.3.2. Dokonanie wyboru prawa właściwego ...	104
3.3.3.3. Zdolność do zawarcia umowy o wybór prawa	108
3.3.3.4. Forma umowy o wybór prawa	109
3.3.3.5. Wady oświadczenia woli	112
3.3.3.6. Treść	113

Rozdział 3**Ochrona osób trzecich w prawie prywatnym**

międzynarodowym	125
1. Uwagi wprowadzające	125
1.1. Rozwój idei autonomii woli a ochrona osób trzecich ...	125
1.2. Droga do uregulowania mechanizmu ochrony osób trzecich w rozporządzeniu Rzym II	128
2. Normy odnoszące się do osób trzecich w prawie prywatnym międzynarodowym	132
2.1. Pojęcie osoby trzeciej na tle norm prawa prywatnego międzynarodowego	132
2.2. Charakterystyka norm odnoszących się do osób trzecich	136
3. Skuteczność umowy o wybór prawa właściwego względem osób trzecich	139
3.1. Umiejdzynarodowienie sytuacji życiowej a kontekst osób trzecich	139
3.2. Skutki umowy o wybór prawa a kontekst osób trzecich	140
4. Teoretyczne uzasadnienie ochrony osób trzecich w prawie prywatnym międzynarodowym	144
4.1. Uwagi wprowadzające	144
4.2. Ochrona dobrej wiary	145
4.3. Maksymalizacja efektywności w ujęciu ekonomicznej analizy prawa	151
4.3.1. Ekonomiczna analiza prawa jako metoda badawcza i nurt filozoficzno-prawny	151
4.3.2. Założenia ekonomicznej analizy prawa	153
4.3.3. Wybór prawa jako ekonomicznie efektywny instrument rozstrzygania problemów kolizyjnych	155
4.4. Sprawiedliwość rozstrzygnięcia kolizyjnego	160
4.5. Ochrona uzasadnionych oczekiwań	164
4.6. Teoria praw nabytych i teorie wyrosłe na jej gruncie ...	167
4.7. Podsumowanie	173

5. Instrumenty służące ochronie osób trzecich w przypadku wyboru prawa	174
5.1. Uwagi wprowadzające	174
5.2. Wyłączenie wyboru prawa	175
5.2.1. Uwagi wprowadzające	175
5.2.2. Czyny nieuczciwej konkurencji i praktyki ograniczające konkurencję	177
5.2.3. Naruszenie praw własności intelektualnej	181
5.2.4. Podsumowanie	183
5.3. Ograniczony wybór prawa	184
5.4. Kolizyjnoprawne obejście prawa (<i>fraude à la loi</i>)	187
5.5. Klauzula porządku publicznego	192
5.5.1. Uwagi wprowadzające	192
5.5.2. Ochrona osób trzecich jako element porządku publicznego	193
5.5.3. Terytorialny charakter klauzuli porządku publicznego	198
5.5.4. Incydentalny charakter klauzuli porządku publicznego	201
5.6. Przepisy wymuszające swoje zastosowanie	204
5.7. Neutralność skutków wyboru prawa właściwego jako przesłanka jego ważności	208
5.8. Ograniczenie skutków umowy o wybór prawa właściwego	212
5.9. Względne ograniczenie skutków umowy o wybór prawa właściwego	215
5.9.1. Uwagi wprowadzające	215
5.9.2. Klauzula przewidywalności	216
5.9.3. Sprzeciw osoby trzeciej	218
5.10. Prospektywne skutki umowy o wybór prawa	220
5.11. Ochrona ukształtowanych sytuacji prawnych	224
5.12. Względna i częściowa bezskuteczność umowy o wybór prawa oraz materialnoprawne ograniczenie skutków prawa wybranego	230
5.13. Podsumowanie	233

Rozdział 4

Ochrona osób trzecich na tle rozporządzenia Rzym II	235
1. Przesłanki stosowania art. 14 ust. 1 zd. 2 rozporządzenia Rzym II	235
1.1. Wybór prawa a obowiązki osób trzecich	235
1.2. Upředni i następczy wybór prawa właściwego a ochrona osób trzecich	238
1.3. Wybór prawa a prawa i interesy osób trzecich	242
1.4. Wybór prawa a naruszenie praw osób trzecich	245
1.5. Wybór prawa a pozytywny wpływ na prawa i obowiązki osób trzecich	246
2. Zakres zastosowania instrumentu ochrony osób trzecich z art. 14 ust. 1 zd. 2 rozporządzenia Rzym II	249
2.1. Uwagi wstępne	249
2.2. Wpływ bezpośredni wyboru prawa właściwego dla zobowiązania pozaumownego na sytuację prawną osób trzecich	252
2.2.1. Uwagi wprowadzające	252
2.2.2. Odpowiedzialność za czyny innych osób	253
2.2.3. Odpowiedzialność wielu osób	256
2.2.4. Wielość osób, które doznały szkody, i osoby pośrednio poszkodowane	259
2.3. Wpływ pośredni wyboru prawa właściwego dla zobowiązania pozaumownego na sytuację prawną osób trzecich	261
2.3.1. Uwagi wprowadzające	261
2.3.2. Statut regresu	262
2.3.3. Statut subrogacji	265
2.3.4. Statut dopuszczalności roszczenia bezpośredniego	268
2.3.5. Wskazania statutu zobowiązania pozaumownego jako kwestia wstępna	270
3. Instrument ochrony osób trzecich z art. 14 ust. 1 zd. 2 rozporządzenia Rzym II	273
3.1. Określenie charakteru instrumentu ochrony osób trzecich	273

3.2. Ochrona ukształtowanych sytuacji prawnych osób trzecich a częściowa i względna bezskuteczność umowy o wybór prawa i ograniczenie skutków prawa wybranego	279
3.3. Skutki naruszenia sytuacji prawnej osoby trzeciej	286
4. Zgoda osoby trzeciej na uchylenie ochrony wynikającej z art. 14 ust. 1 zd. 2 rozporządzenia Rzym II	289
4.1. Charakter prawny zgody osoby trzeciej	289
4.2. Przesłanki ważności lub skuteczności zgody osoby trzeciej	291
5. Sytuacje nieobjęte zasięgiem zastosowania instrumentu z art. 14 ust. 1 zd. 2 rozporządzenia Rzym II	294
5.1. Ochrona uprawnień osób trzecich wynikających z prawa w normalnym toku rzeczy właściwego	294
5.2. Pośredni wpływ na właściwość prawa przy wykorzystaniu klauzul korekcyjnych	296
6. Podsumowanie	299
Uwagi podsumowujące	301
Bibliografia	307

UWAGI WPROWADZAJĄCE

Nawet pobieżna analiza rozmaitych źródeł prawa kolizyjnego pozwala na sformułowanie wniosku, że obecnie jesteśmy świadkami znaczącego wzrostu roli wyboru prawa w prawie prywatnym międzynarodowym. Ustawodawcy kolizyjni nie ograniczają się przy tym wyłącznie do wyraźnego rozstrzygnięcia o dopuszczalności wyboru prawa dla określonych sytuacji życiowych, ustanawiają także rozmaite ograniczenia dotyczące samego wyboru i jego skutków. Stosunkowo często w ramach przepisu przesądzającego o dopuszczalności wyboru prawa zamieszcza się także uregulowanie odnoszące się do problematyki ochrony osób trzecich. Najczęściej przybiera ono postać zastrzeżenia, zgodnie z którym wybór prawa nie narusza praw tych osób.

Zagadnienia dotyczące swobody wyboru prawa spotykają się z nie-
słabnącym zainteresowaniem przedstawicieli nauki prawa kolizyjnego. W ramach tych dociekań doktrynalnych wiele uwagi poświęca się także wspomnianym już ograniczeniom odnoszącym się do samego wyboru prawa lub do jego skutków. Stosunkowo nieliczne są jednak wypowiedzi nauki prawa, w których dokonuje się pogłębionej analizy uregulowań dotyczących problematyki ochrony osób trzecich, choć, o czym była już mowa, towarzyszą one zwykle normom przesądzającym o możliwości uzgodnienia przez strony kwestii prawa właściwego dla określonej sytuacji życiowej.

Obserwacja ta odnosi się nie tylko do dyskusji dotyczącej krajowych norm kolizyjnych, lecz również uregulowań prawa Unii. Chociaż w poszczególnych aktach z zakresu współpracy sądowej w sprawach cywilnych z elementem transgranicznym także odnajdujemy przepisy

odnoszące się do ochrony osób trzecich, to, z nielicznymi wyjątkami (dotyczącymi, na przykład, wyboru prawa dla małżeńskich spraw majątkowych), zagadnienie to nie stało się dotychczas przedmiotem pogłębionych analiz nauki prawa. Wyjątkiem nie jest tu rozporządzenie Rzym II i stan dyskusji doktrynalnej nad art. 14 ust. 1 zd. 2 tego rozporządzenia, który przewiduje, że wybór prawa dla zobowiązania pozaumownego nie może naruszać praw osób trzecich.

Ze wskazanych wyżej względów wydaje się, że istnieją powody przemawiające za podjęciem badań nad uregulowaniami dotyczącymi ochrony osób trzecich w przypadku wyboru prawa. Z jednej strony mamy bowiem do czynienia z rozwiązaniem stosunkowo często występującym w rozmaitych źródłach prawa kolizyjnego. Z drugiej strony poświęca mu się niewiele miejsca w doktrynie. Te spostrzeżenia stały się przyczynkiem do podjęcia badań, których pokłosiem jest niniejsza monografia.

Przedmiot dociekań ograniczony został do wspomnianego już uregulowania zamieszczonego w art. 14 ust. 1 rozporządzenia Rzym II. O zawężeniu problematyki podejmowanej w ramach niniejszej pracy do zagadnień związanych z tym rozporządzeniem zdecydowało kilka przyczyn.

Po pierwsze, punktem wyjścia do oceny zasad rządzących mechanizmem ochrony osób trzecich w przypadku dokonania wyboru prawa, który został przewidziany w rozporządzeniu Rzym II, jest analiza samego wyboru w postaci, w jakiej został on uregulowany w tym rozporządzeniu. Co ważne, w odróżnieniu od większości pozostałych aktów prawa Unii z zakresu współpracy sądowej w sprawach cywilnych regulacja wyboru prawa właściwego w rozporządzeniu Rzym II jest stosunkowo lakoniczna. Stąd w nauce prawa często poszukuje się w tym zakresie analogii do rozporządzenia Rzym I. Przyjęcie takiego założenia miałoby wpływ na ocenę mechanizmu ochrony osób trzecich ustanowionego w rozporządzeniu Rzym II. Skoro wątpliwości związane z wyborem prawa miałyby być usuwane za pomocą argumentów zaczerpniętych z rozporządzenia Rzym I, to mogłoby to oznaczać, że w ten sam sposób należałoby postępować w przypadku tych uregulowań obu rozporządzeń, które dotyczą ochrony osób trzecich. Nie można natomiast, moim

Rozdział 1

NARODZINY I POWODZENIE IDEI AUTONOMII WOLI W ZAKRESIE ZOBOWIĄZAŃ POZAUMOWNYCH

1. Uwagi wprowadzające

Swoboda wyboru prawa właściwego jest obecnie powszechnie akceptowaną zasadą prawa prywatnego międzynarodowego¹, aczkolwiek stosunkowo długo torowała sobie drogę do uzyskania tego statusu².

---

¹ S.C. Symeonides, *Party Autonomy in Rome I and II From a Comparative Perspective* [w:] *Convergence and Divergence in Private International Law – Liber Amicorum Kurt Siehr*, red. K. Boele-Woelki, T. Einhorn, D. Girsberger, S.C. Symeonides, Hague 2010, s. 514. Zob. także R. Vander Elst, *Liberté, respect et protection de la volonté en droit international privé* [w:] *Nouveaux itinéraires en droit: hommage à François Rigaux*, Brussels 1993, s. 507 i n.

² Można bronić poglądu, że współczesna koncepcja autonomii woli w prawie prywatnym międzynarodowym ma antyczny rodowód, a jej źródła należy poszukiwać w rzymskiej instytucji *professio iuris* – zob. A. Devers, *Le concubinage en droit international privé*, Paris 2004, s. 152. Pierwotnie zastosowanie określonego prawa uzależnione było od pochodzenia etnicznego strony stawającej przed organem rozpoznającym spór. W dużym uproszczeniu można przyjąć, że ze względu na ograniczone możliwości dokumentowania tego rodzaju informacji, to strona w drodze składanej deklaracji (*professio iuris*) określała swoje pochodzenie, wpływając w ten sposób na określenie prawa, które znajdowało zastosowanie do oceny jej praw i obowiązków. Wraz z postępującą liberalizacją wymogów dowodowych w co najmniej pośredni sposób otwarta została droga do dokonywania wyboru prawa właściwego. E. Meijers, *L'histoire des principes fondamentaux du droit international privé à partir du Moyen Âge, pécialement dans l'Europe occidentale*,

Zasadniczym argumentem powoływanym przez przeciwników tendencji do uwzględniania autonomii woli w prawie kolizyjnym było dogmatyczne wręcz założenie, że subiektywne przekonanie stron o tym, które prawo jest najbardziej odpowiednie do oceny ich praw i obowiązków, nie może dominować nad władztwem organu uprawnionego do stanowienia prawa na danym obszarze³.

Obecnie obserwuje się jednak tendencję przeciwną⁴. Jest ona wyraźnie dostrzegalna w unijnym prawie prywatnym międzynarodowym⁵. Co ciekawe, w literaturze przedmiotu prezentuje się pogląd, że zapewnienie stronom możliwości wyboru prawa pozwala na włączenie obywateli państw członkowskich w proces integracji europejskiej. Rozważania te prowadzone są na kanwie dyskusji o dalszych losach Unii Europejskiej, w której naczelnym argumentem podnoszonym przez przeciwników tego procesu jest żywione przez nich przekonanie, że rozbudowa pra-

---

RCADI 1934, t. 3, s. 558–559; P. Stein, *Roman Law in European History*, Cambridge 1999, s. 12.

³ J. Jacquet, *Le Contrat International*, Paris 1992, s. 37. W rozwinięciu tej linii argumentacyjnej wskazywano, że przyjęcie odmiennego rozwiązania prowadziłoby do przyznania stronom kompetencji prawodawczej – zob. J.H. Beale, *A Treatise on the Conflict of Laws*, t. 2, New York 1935, s. 1080; A. Curti Gialdino, *La volonté des parties on droit international privé*, RCADI 1972, t. 137, s. 768–769; J.P. Niboyet, *La théorie de l'autonomie de la volonté*, RCADI 1927, t. 16, s. 51.

⁴ Dając odpór koncepcjom opartym na przekonaniu, że tylko ustawodawca jest uprawniony do stanowienia prawa, w uzasadnieniu poglądów przychylnych autonomii woli wskazuje się niekiedy, że z tej kompetencji prawodawca korzysta na zasadzie wyłączności na podporządkowanym mu obszarze prawnym. W tym kontekście prawidłowe jest stwierdzenie, że wyłącznie prawodawca jest podmiotem uprawnionym do kreowania norm prawnych. Na płaszczyźnie międzynarodowej nie posiada on natomiast tego przymiotu. Ustawodawca, który w kontekście międzynarodowym zostaje pozbawiony monopolu do stanowienia prawa, musi zatem znosić równoległe obowiązywanie innych, równorzędnych porządków prawnych. Powinien zatem akceptować także możliwość dopuszczenia do głosu prawa wybranego w sytuacjach z elementem transgranicznym – zob. J.J. Kuipers, *EU Law and Private International Law. The interrelationship in Contractual Obligations*, Leiden–Boston 2012, s. 50.

⁵ Zob. art. 3 ust. 1 rozporządzenia Rzym I, art. 14 ust. 1 rozporządzenia Rzym II, art. 8 protokołu haskiego z 2007 r., art. 22 ust. 1 rozporządzenia spadkowego, art. 5 rozporządzenia nr 1259/2010, art. 22 ust. 1 rozporządzenia 2016/1103.

wodawstwa unijnego ogranicza suwerenność państw członkowskich⁶. Dopuszczenie wyboru prawa ma prowadzić do przyznania jednostkom kompetencji pozwalających im na kształtowanie swoich praw i obowiązków przynajmniej w obszarze stosunków prywatnoprawnych. Ewentualne próby ingerowania w ustawodawstwa krajowe przez unijnego prawodawcę nie powinny zatem zagrażać suwerenności czy integralności poszczególnych systemów prawnych, skoro quasi prawotwórczą kompetencję przyznaje się samym obywatelom państw członkowskich.

W duchu przychylnym swobodzie wyboru prawa właściwego opracowywano także najnowszą polską kodyfikację prawa prywatnego międzynarodowego. W ustawie z 2011 r. polski pracodawca zdecydował się na wprowadzenie większej liczby norm kolizyjnych opartych na łączniku subiektywnym, aniżeli miało to miejsce na tle ustawy z 1965 r.⁷ Autonomia woli, która początkowo manifestowała się przede wszystkim w zakresie zobowiązań umownych⁸, obecnie podnoszona jest do rangi zasady prawa prywatnego międzynarodowego. Stosunkowo niedawno taką rangę miała ona natomiast uzyskać w zakresie zobowiązań pozaumownych⁹.

---

⁶ J.M. Smits, *Beyond Euroscepticism: on the choice of legal regimes as empowerment of citizens*, „Utrecht Law Review” 2010/3, s. 68–69.

⁷ M. Pazdan wskazuje, że ustawodawca z 1965 r. nie docenił w należyтым stopniu walorów wyboru prawa jako sposobu określania prawa właściwego, co zaowocowało niedostatecznym uwzględnieniem kolizyjnoprawnej autonomii woli – M. Pazdan, *Założenia i główne kierunki reformy prawa prywatnego międzynarodowego w Polsce*, PiP 1999/3, s. 22. W tym duchu M.P. Wójcik, *Tradycja i postęp w nowelizacji prawa prywatnego międzynarodowego*, „Teki Komisji Prawniczej O.L. – PAN” 2008, s. 221–222. W odniesieniu do ustawy z 2011 r. zob. również G. Żmij, *Party Autonomy and the New Polish Act on Private International Law [w:] Private Autonomy in Germany and Poland and in the Common European Sales Law*, red. T. Drygała, B. Heiderhoff, M. Staake, G. Żmij, Munich 2012, s. 98.

⁸ Zob. O. Lando, *New American Choice-of-Law Principles and the European Conflict of Laws of Contracts*, AJCL 1982/30, s. 19 i n.

⁹ Szerzej S.C. Symeonides, *Party Autonomy in International Contracts and the Multiple Ways of Slicing the Apple*, „Brooklyn Journal of International Law” 2014/3, s. 1127.

2. Idea autonomii woli w zakresie zobowiązań pozaumownych w wypowiedziach doktryny

W wypowiedziach doktryny przeważały dawniej poglądy zdecydowanie wykluczające nie tylko możliwość dokonywania wyboru prawa właściwego dla zobowiązań pozaumownych, lecz nawet możliwość poszukiwania prawa właściwego dla zobowiązań pozaumownych na podstawie norm kolizyjnych. Na przykład F. Savigny, uznawany za twórcę teorii „siedziby” stosunku prawnego, która stworzyła podwaliny dla współczesnej myśli prawa prywatnego międzynarodowego, twierdził, że normy kolizyjne w ogóle nie powinny znajdować zastosowania w celu poszukiwania prawa właściwego dla zobowiązań pozaumownych wynikających z czynów niedozwolonych. W uzasadnieniu tego poglądu F. Savigny wskazywał, że prawo deliktowe stoi na straży interesu publicznego i tym samym nie powinno być wskazywane za pośrednictwem norm kolizyjnych¹⁰.

Choć stopniowo odstępowano od tego rodzaju poglądów i dopuszczono możliwość stosowania norm kolizyjnych w odniesieniu do zobowiązań pozaumownych, to niemalże do końca XX wieku nadal deprecjonowano znaczenie autonomii woli w tym obszarze. Niedopuszczalność wyboru prawa właściwego w tym zakresie tłumaczono na ogół historycznym powiązaniem pozaumownej odpowiedzialności odszkodowawczej z prawem karnym¹¹. Ze względu na silny związek pomiędzy zdarzeniem, z którego wynika pozaumowna odpowiedzialność odszkodowawcza, i prawem państwa, na terytorium którego zdarzenie to nastąpiło lub w obrębie którego ujawniły się jego skutki, przekonanie o konieczności wskazywania prawa właściwego dla odpowiedzialności pozaumownej na podstawie norm kolizyjnych opartych na łącznikach obiektywnych

---

¹⁰ F.C. von Savigny, *System des heutigen Römischen Rechts*, t. 8, Berlin 1849, s. 278.

¹¹ Zob. A. Ehrenzweig, E. Jayme, *Private International Law*, t. 3, Leyde 1977, s. 63 i n.; T. Pajor, *Przemiany w funkcjach odpowiedzialności cywilnej* [w:] *Rozprawy z polskiego i europejskiego prawa prywatnego*, red. A. Mączyński, M. Pazdan, A. Szpunar, Kraków 1994, s. 298.

było wyjątkowo silnie zakorzenione w doktrynie prawa prywatnego międzynarodowego¹².

Przekonanie o istnieniu tego rodzaju nienaruszalnego związku pomiędzy prawem karnym i pozaumowną odpowiedzialnością odszkodowawczą, który przemawiać ma za niedopuszczalnością wprowadzania autonomii woli w obszarze zobowiązań pozaumownych, wynika, jak się wydaje, przede wszystkim z przypisywania określonych funkcji prawu deliktowemu lub prawu zobowiązań pozaumownych w ogóle¹³.

W tradycyjnym ujęciu prawo zobowiązań pozaumownych stanowi ze-
spół reguł, które mają na celu normowanie stosunków społecznych.
W odróżnieniu od zobowiązań wynikających z czynności prawnych
mowa tu jednak o sytuacjach, w których strony nie zaciągają względem
siebie dobrowolnie żadnych zobowiązań i w które zwykle przynajmniej

---

¹² H. Batiffol, P. Lagarde, *Droit international privé*, Paris 1983, s. 235 i n.; S.C. Symeonides, *The American Revolution and the European Evolution in Choice of Law: Reciprocal Lessons*, TLR 2008/5, s. 1741; M. Zhang, *Party Autonomy in Non-Contractual Obligations: Rome II and Its Impacts on Choice of Law*, „Seton Hall Law Review” 2009/861, s. 867.

¹³ Na uboczny prowadzonych rozważań należy zaznaczyć, że rzekoma sprzeczność pomiędzy funkcją prawa zobowiązań pozaumownych oraz kolizyjnoprawną autonomią woli może mieć, przy poczynieniu pewnych założeń, charakter pozorny. Nie ulega wątpliwości, że pewne zachowania muszą spotkać się z reakcją systemu prawnego w przypadku naruszenia porządku prawnego, który obiektywnie obowiązuje w danym miejscu i czasie. Wola stron nie może natomiast prowadzić do sytuacji, w której następowaloby uchylene bezprawności danego zachowania czy też, ujmując tę kwestię szerzej, usunięcie go z pola oddziaływania tego systemu. Rzecz jednak w tym, że kolizyjny wybór prawa dla zobowiązania cywilnego nie prowadzi do uchylenia przepisów prawa publicznego, w szczególności norm prawa karnego, które mogłyby przesądzić *in concreto* o bezprawności danego działania lub zaniechania. Zob. M. Sośniak, *Zobowiązania nie wynikające z czynności prawnych w prawie prywatnym międzynarodowym*, Katowice 1973, s. 78. W tym duchu utrzymane są wypowiedzi tych autorów, którzy wskazują, że wybór prawa może oddziaływać wyłącznie na wskazanie prawa właściwego do oceny skutków naruszenia porządku prawnego, nie zaś do oceny, czy naruszenie takie miało miejsce. M. van Eechoud, *Choice of Law in Copyright and Related Rights: Alternatives to the Lex Protectionis*, Hague 2003, s. 214. W kontekście praktyk ograniczających konkurencję zob. M. Czepelak, *Autonomia woli w prawie prywatnym międzynarodowym Unii Europejskiej*, Warszawa 2015, s. 56, który twierdzi, że prawo wskazane jako właściwe za pośrednictwem norm kolizyjnych, w tym i norm opartych na łączniku subiektywnym (prawo wybrane przez strony), normuje odpowiedzialność o charakterze prywatnoprawnym.

W publikacji przedstawiono analizę instrumentu ochrony osób trzecich, ustanowionego w art. 14 ust. 1 zd. 2 rozporządzenia Rzym II dotyczącego prawa właściwego dla zobowiązań pozaumownych. Autor wyjaśnił, dlaczego wybór prawa dokonywany przez uczestników obrotu w formie czynności prawnej może wywoływać skutki wobec osób trzecich, w jakich sytuacjach występuje możliwość zastosowania wspomnianego przepisu i jakie są skutki naruszenia praw osób trzecich w rozumieniu tego uregulowania.

Wyczerpująco omówiono m.in.:

- zakres zastosowania rozporządzenia Rzym II (np. w kontekście łańcucha umów);
- sposób dokonania wyboru prawa właściwego dla zobowiązań pozaumownych, zwłaszcza w kontekście międzynarodowego obrotu handlowego z udziałem przedsiębiorców i w sytuacjach, w których pojawia się kwestia zaangażowania odpowiedzialności ubezpieczyciela udzielającego ochrony ubezpieczeniowej;
- skutki wyboru prawa dla podmiotów, które tego wyboru dokonują, oraz dla innych osób, na których sytuację wybór ten może oddziaływać;
- sposób rozwiązywania problemów wiążących się z dokonaniem wyboru prawa w celu pokrzywdzenia innych osób.

Książka zainteresuje przedstawicieli zawodów prawniczych – adwokatów, radców prawnych i sędziów, a także osoby zajmujące się obsługą prawną przedsiębiorców uczestniczących w międzynarodowym obrocie handlowym oraz podmioty działające w sektorze ubezpieczeniowym.

„(...) książka wyczerpująco udziela odpowiedzi na praktyczne pytania dotyczące wyboru prawa dla zobowiązań pozaumownych na gruncie rozporządzenia Rzym II oraz mechanizmu ochrony osób trzecich przewidzianego w tym rozporządzeniu. (...) stanowi spójny i wyczerpujący wywód o charakterze prekursorskim nie tylko w skali polskiej, lecz także europejskiej. Ma niepodważalną doniosłość teoretyczną i praktyczną”.

Z recenzji dra hab. Mariusza Frasa, prof. UŚ

Krzysztof Pacuła – doktor nauk prawnych; adwokat; referendarz w Trybunale Sprawiedliwości Unii Europejskiej; związany z Uniwersytetem Śląskim; wykładowca na aplikacji adwokackiej przy Okręgowej Izbie Adwokackiej w Katowicach; nagrodzony dyplomem Haskiej Akademii Prawa Międzynarodowego (2019); redaktor (prawo UE) conflictflaws.net; sekretarz i członek Zarządu Polskiego Stowarzyszenia Prawa Europejskiego.

9788383583488 W01P01

ISSN 1897-4392
ISBN 978-83-8358-348-8

9 788383 583488

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA: +48 801 044 545

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL

WWW.PROFINFO.PL

Kup e-book i czytaj
w aplikacji Smarteca

CENA 199 ZŁ (W TYM 5% VAT)